

Sosiaalialan työ korona-ajassa

XVI Bruno Sarlin -seminaari
11.12.2020

Sosiaalinen kestävyys korona-aikana

Marketta Rajavaara
Helsingin yliopisto

Huoltaja-säätiön kirjoituskilpailu 8.5.-15.8.2020

- Kirjoituskilpailun tarkoitus oli tehdä näkyväksi ja taltioida sosiaalihuollossa tehtävää työtä korona-aikana.
- Raati: Helsingin Sanomien toimittaja Saska Saarikoski, erikoissosiaalityöntekijä Katri Ylönen Jyväskylästä, professori Marketta Rajavaara (pj.), toiminnanjohtaja Lea-Suoninen-Erhiö Huoltaja-säätiöstä (siht.).

”Miten pandemia on ilmennyt oman toimipisteesi asiakkaiden elämässä? Miten ihmisten syrjäytymistä voidaan nyt ehkäistä? Miten pandemia on vaikuttanut omaan työhösi? Miten digipalvelut toimivat korona-ajassa? Mitä uusia työmuotoja olette ottaneet käyttöön? Mikä sinua tällä hetkellä huolestuttaa? Mikä ilahduttaa?”

22 kirjoitusta

3 palkintoa

2 kunniamainintaa

Raati käsitteli kirjoitukset nimettöminä ja painotti yksimielisissä ratkaisuisaan sisällön ohella kirjallista elävyyttä sekä apua tarvitsevan asiakkaan läsnäoloa.

Lue kilpailukirjoitukset
<https://www.huoltaja-saatio.fi>
Huoltaja-säätiön
koronakirjoituskilpailu

I palkinto (1 000 euroa): Scifiä vai Supersankaruutta?
Gerontologista sosiaalityötä korona-ajassa (Kirsi Sihvo)

II palkinto (500 euroa): Auttajan pelko / Soturi /
Sadonkorjuu, Kolmen runon sarja (Jonna Maria)

III palkinto (300 euroa): Kosketuksia koronan varjossa
(Elina)

Kunniamaininnat:

Hypätkää, nyt on korona! (Anni Maa)

Katukaupassa ei ole käsidesiä (Nina Pietiläinen-
Guillard)

Ketkä osallistuivat kirjoituskilpailuun?

Asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja muut työntekijät

Kaupunki	18
Maaseutu	2
Ei tietoa	2

Kirjoittajien työympäristöt (N = 22)

Aikuissosiaalityö, kuntouttava työtoiminta	5
Lastensuojelu, lasten ja perheiden palvelut	4
Päihde- ja mielenterveyspalvelut	3
Kehitysvammaisten palvelut	2
Maahanmuuttajien palvelut	2
Ikääntyneiden palvelut	1
Sosiaalipäivystys	1
Oppilaitos	1
Ruokajakelu	1
Ei tietoa	2

Mitä kirjoituksissa kuvattiin?

- Ei yhtään kuvausta COVID-19-sairastuneen kohtaamisesta
- Havahtuminen terveysuhkaan, rajoitustoimet ja niiden seuraukset
- Asiakkaiden tilanteet ja huolet; asiointihätä ja digisyrjäytyminen
- Uudet työtavat asiakkaiden kanssa
- Työpaikan ”digiloikka”, onnistumiset ja ongelmat
- Etätyö ja työyhteisö
- Huoli omasta työkyvystä ja terveydestä
- **Sosiaalialan eettinen vastuu ja harkinnan tilanteet**

Poikkeustilan sulkema yhteiskunta – voiko olla tottakaan?

”Ajan keskellä peltoja ja koen olevani kuin tieteiselokuvassa. Yleensä vilkkaalla valtatiellä ei nyt näy muita autoja. Tien laidassa olevan huoltoaseman piha on autio. Katson taivaalle, näkyykö siellä ufoja. Havahdun radiosta alkavaan uutislähetykseen, joka alkaa uusilla koronaluvuilla. En ole elokuvassa vaan keskellä koronakevättä.” (1.palkinto.)

Etäisyyden ja
eristyksen
etiikka

Miten kohdata asiakas arvokkaasti kasvottomana?

- Asiakkaan arvokas kohtaaminen, hyväksyminen, välittäminen, osallisuuden vahvistaminen sekä asiakkaan luottamuksen synnyttäminen ja ylläpito ovat sosiaalityön vuorovaikutuksen ydintä.
- Kasvokkaisten kohtaamisten vähentyminen tuotti hankaluuksia sekä digipalveluissa että lähikontakteissa (kasvomaskit).

”Varsinkin psyykkisesti huonokuntoisten ihmisten oli kankeaa asioida ruudulla näkyvän sosiaalityöntekijän, edunvalvojan, palveluasumispaikan uuden ohjaajan tai muun ennestään ehkä vieraan henkilön kanssa. Jollain vaikeasti määriteltävällä tavalla tilanne tuntui heistä epämiellyttävältä.”

”Kasvokkain tavatessa työntekijä voi avustaa lomakkeen täyttämässä, ja asiakas itse opettelee kirjoittamaan oikeihin kohtiin oikeita asioita. Puhelimitse palveltaessa työntekijä täyttää lomakkeen asiakkaan puolesta ja asiakas oppii, että itse ei osaa.”

Miten pitää huolta eristetyistä?

- Velvoite riskisairauksista kärsiville ja yli 70-vuotiaille elää karanteenia vastaavissa olosuhteissa
- Asiakkaiden monet reaktiot eristykseen: joillekin se ei merkinnyt muutosta aiempaan nähden, jotkut ahdistuivat ja jotkut olivat helpottuneita voidessaan eristäytyä omiin oloihinsa.
- Asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen eristyksessä
- Asiakkaat eristyivät myös palvelujen käytöstä julkisten palvelujen ja tilojen sulkeutuessa.

”Ei enää mitään paikkaa, missä nähdä toisia ihmisiä!”

”Ei me käydä muutenkaan missään, hymähti huostaanotettujen lasten äiti.”

”Siitä asti, kun hän oli tullut tähän toiseen maanosaan, tähän toiseen maahan, tähän vieraaseen kaupunkiin, ihmiset olivat pitäneet häneen turvaväliä.”

”Eristäytyminen lisäsi ahdistusta ja masensi. Myös suoranainen kuolemanpelko romahdutti jonkun maailman ja lietsoi päänsisäiset kauhukuvat sellaisiksi, ettei sairaalahoidoltakaan välttytty.”

Asiakkaasta,
itsestä ja
omasta perheestä
huolehtimisen
etiikka

Miten kohdata asiakas altistamatta itseä ja perheenjäseniä?

- Vastavuoroisuus: työhön sisältyvien tartuntariskien vuoksi työnantajien vastuu tulee keskeiseksi.
- Suojavarusteiden heikko saatavuus ja niiden käytön hankaluudet
- Asiakastapaamiset peruuntuivat matalla kynnyksellä tartuntariskien vuoksi.
- Kotikäynnit sisälsivät suuremmat tartuntariskit kuin toimistotapaamiset.

”Pyrin torjumaan halaukset, joita olisi oven avautuessa heti tarjolla useampia. Otan kuitenkin vastaan tarjotun vesilasin, jonka kylkeä koristavat tahmaiset sormenjäljet.”

”Minut valtasi hätä. Kuinka minä pysyisin terveenä, sairastuisivatko lapseni, entä jos ja jos. Voi kettu, miten ne perheet, joilta olin ajat perunut.”

”Muistan erään helteisen kesäyön, kun työtehtävällä täysissä suojavarusteissa yritin nähdä visiirin takaa mihin kävelen. Hetkeä aiemmin oli alkanut vesisade, ja pisaroiden valuessa pitkin muutenkin huuruun menevää visiiriä yritin maskin takaa puhaltaa enimpiä kosteushaittoja silmiltäni pois. En onnistunut, ja kävelin päin pihakeinua.”

Oikeudenmukaisuuden etiikka

Miten tukea asiakasta käyttämään palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa?

- Kirjastojen, matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen ja yhteispalvelupisteiden suljettua ovensa maksuton tietokoneella asiointi hävisi asiakkaiden ulottuvilta.
- Asiakkaiden heikot digitaidot ja kehnot laitteet rajoittivat rankasti palvelujen käyttöä.
- Digiajan työtavat: puhelin, chat, tekstiviestit, videopuhelut, ryhmätoiminnot, asiakkaiden digitaitojen vahvistaminen
- Toimistotapaamiset, ulkona tapaaminen

"Kela on edelleen kiinni, vaatteet pesemättä, uuni palanut karrelle ja mahassa murisee. Sähköt sammuneet ja vuokranantaja raivona ovella."

"Voisit mennä tänne tai tänne... Ai mutta ne ovat kiinni. Haluaisitko soittaa meidän kokemusasiantuntijoille? Ai niin, mutta sinulla ei ole puhelinta."

"Olemme nähneet, kuinka paljon kävelylenkki autiolla rannalla saa henkisesti pahoinvoivan perheen äidin avautumaan."

Etätyöyhteisön etiikka

Miten pitää huolta omasta työkyvystä ja työyhteisöstä?

- Puutteelliset työvälineet, joiden johdosta esimerkiksi kannettavien käytössä tarve vuorotella
- Videopalaverit, etäkahvit
- Työn rajaamisen vaikeudet ja ylityöt
- Vuorotyö: toinen vuoro etänä, toinen toimistossa
- Voimattomuus ja uupumus

”Omaa työtä oli vaikea rajata. Samalla yritti hoitaa kahden alaikäisen kouluhommia. Välillä jaksaminen oli todella vähissä.”

”Olen onnellinen, että minulla on ollut työ, jota ei voitu hoitaa täysin etänä. Minulla säilyivät rutiinit, minulla säilyi lohtu siitä, että maailma vielä pyörii.”

”Työhuoneiden ovet ovat pääsääntöisesti kiinni, ja moni alkaa syödä eväitä työpöydän ääressä. Käsidestin saatavuudessa on ongelmaa, ja wc:ssä oleva pumppupullo kevenee päivä päivältä. Korvat herkistyvät rekisteröimään kaikki uudet yskähdykset.”

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus on sosiaalialan eettinen velvoite myös eriarvoistavan pandemian oloissa

Taistelenko minä nyt tarpeeksi?

Mitä vielä voisin tehdä?

Kaikki tämä on niin vähäistä.

Mahtaako se sinua auttaa?

(Ote 2. palkinnon saaneesta runosta)

Julkaisuja

Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet, 2016.

COVID-19 -epidemian eettinen arviointi. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta. ETENE julkaisuja 47. Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020.

COVID-19 -tutkimuskatsaukset 1-7. Koronakriisiin liittyviä ajankohtaisia tutkimustuloksia maailmalta ja Suomesta. Valtioneuvoston kanslia, 2020.

Eronen A, Hiilamo H, Ilmarinen K, Jokela M, Karjalainen P, Karvonen S, Kivipelto M, Koponen E, Leemann L, Londén P, Saikku P. Sosiaalibarometri 2020. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys, 2020.

Heino T, Weckroth N, Ranta H. Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma. Tutkimuksesta tiiviisti 32. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020.

Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020.

Lapsen ääni 2020: Lasten näkemyksiä koronakeväästä. Stressi, huoli ja yksinäisyys – koronapandemian vaikutukset lasten ja nuorten elämään. Pelastakaa lapset ry, 2020.

Pesäpuu ry. Pesäpuu ry:n havaintoja koronaviruksen vaikutuksista lastensuojelun asiakkaina oleviin lapsiin ja nuoriin. Uutinen 16.6.2020.

Rissanen P, Parhiala K, Kestilä L, Härmä V, Honkatukia J, Jormanainen V. Covid-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio. Raportti 8. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020.

Tiili A, Paasivirta A, Kuokkanen J, Eriksson P, Nelimarkka S. Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Tutkimuksesta tiiviisti 34. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020.

Wennberg M, Luukkonen T, Haila K. Sosiaalihuollon ja lastensuojelun kantokyky koronakriisin aikana. Haastavat tekijät ja uudet ratkaisukeinot kriisistä selviämiseksi. Raportit ja selvitykset 1. Itla 2020.

Valokuvat
Marketta Rajavaara, kevät 2020

marketta.rajavaara@helsinki.fi